

КОМПЕТЕНЦИИ НА НАСТАВНИЦИТЕ ОД АСПЕКТ НА ФИЗИЧКОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Билјана Попеска¹

¹ Факултет за образовни науки, Универзитет „Гоце Делчев“

Апстракт

Промените во сите сегменти на општественото живеење во изминатите години резултираа со бројни промени во сегментот на образованието. Денешното современо општество е општество базирано на знаења. Оттука, стекнувањето на знаењата во процесот на иницијалното образование, различните форми на формално и неформално образование и афирмација на концептот на доживотно учење се едни од основните определби во сите образовни реформи. Сите тие актуелизираат улогата на наставникот како носител на воспитно – образовниот процес и севкупниот воспитно – образовен систем, односно прашањето за компетенциите на наставникот на „новото време“. Во трудот се презентирани основните професионални компетенции на наставниците, анализирани од аспект на наставникот по ФЗО.

Клучни зборови: компетенции, наставници, физичко и здравствено образование.

TEACHERS COMPETENCES FROM THE ASPECT OF PHYSICAL EDUCATION

Biljana Popeska¹

¹ Faculty of Educational Sciences, University “Goce Delcev”, Stip

Abstract

Many changes that occurs in education in the last few years are result of changes in each segment of modern living. Today, the modern society is a society based on education. Therefore, acquisition of knowledges in the process of initial education, different forms of formal and unformal education and affirmation of the concept of life – long learning are one of the basic ideas in all educational reforms. They all emphasize the role of teacher as a leader in educational process and the total educational system as well. Particularly, they emphasize the question of competences of the teacher for the “new time”. In this paper we presented the basic professional competences of the teachers, analyzed form the aspect of physical education.

Key words: competences, teachers, physical education.

Вовед

Промените во сите сегменти на општественото живеење во изминатите неколку години, резултираа со бројни реформски процеси во сегментот на образованието. Денешното современо општество е општество базирано на знаења. Оттука, неминовна е потреба за континуирано воведување на одредени иновации и новини во наставата и севкупниот воспитно – образовен процес; потребата од

стекнување на нови знаења, вештини и способности, односно од стекнување на нови компетенции потребни за новото време. Новите знаења, вештини и способности треба да овозможат прилагодување на поединецот на промените, но и прифаќање на можности кои ова ново време ги носи. Оттука, доживотното учење како концепт на стекнување на знаења, навики, вештини и способности по завршувањето на иницијалното образование и како форма на адаптација на промените преку континуирано образование, дообразование и самообразование се императив на современото општество.

Општество базирано на знаења е клучна определба и стратешка цел на земјите од Европа дефинирана на состанокот на Советот на Европа во Лисабон, 2000 година. На овој состанок била донесена определбата „Европа да стане најконкурентна и најдинамична економија во светот заснована на знаење, способна за одржлив економски развој со повеќе и подобри работни места и поголема социјална кохезија.“ (Lisbon European council, Presidency Conclusions, Lisbon 2000).¹ Како најважни средства за остварување на оваа цел се сметаат знаењето и иновациите. Базирано на препораките од Европската комисија и земјите членки во рамки на програмата „Образование и обука 2010“, во 2006 година донесена е Рамка на клучни компетенции за доживотно учење (Key Competences for Lifelong Learning – A European Reference Framework). Стекнувањето на клучните компетенции овозможува лично исполнување, развој на поединецот и негово вклучување во општеството. Во стекнувањето на компетенциите, клучна улога има образованието.

Ова од своја страна го актуелизира прашањето за образованието и компетенциите на самите наставници како едукатори и прва алка во образованието на идните генерации, односно прашањето: Кои се потребните компетенции кои наставниците треба да ги поседуваат за квалитетно да ја извршуваат наставничката професија? Оттука, во овој труд накратко ќе се осврнеме на основните професионални компетенции на наставниците определени во неколку значајни документи кои ги анализираат образовните реформи во Европа, како и компетенциите кои треба да ги поседуваат одделенските наставници од аспект на наставата по физичко и здравствено образование, а кои претставуваат продлабочување и конкретизирање на основните професионални компетенции на наставниците.

Основни професионални компетенции на наставниците

Во услови на постојано воведување реформи во воспитно-образовниот систем, крајниот ефект од овие реформи зависи од наставникот како движечка алка на воспитно – образовниот процес. Во услови кога современото општество е определено како општество на знаење, наставникот како важна фигура во воспитно-образовниот процес е поставен пред голем предизвик. Од една страна треба да ги подготви учениците да се справат со предизвиците на современото општество, но од друга страна е потребно и тој самиот да се подготви и прилагоди за новото време. Затоа се поставува задачата и потребата од изградување на „наставник за новото време“. Оттука, дефинирањето и познавањето на основните професионални компетенции на наставниците се многу актуелно прашање, анализирано во бројни документи, студии и публикации. Нивната актуелност е резултат на современите општествени промени според кои образованието и во негов контекст доживотното учење се водечка сила во одговорот и адаптацијата на промените.

Во Рамката на компетенции (Key Competences For Lifelong Learning – A European Reference Framework) (2007), компетенциите се определуваат како „комбинација од знаења, вештини и ставови соодветни на контекстот. Клучни компетенции се оние кои му се потребни на секој поединец за лично исполнување и развој, активно граѓанство, социјална вклученост и вработување.“ (стр 1) „Компетенцијата се дефинира како збир на стекнатите знаења и вештини, односно како докажана способност за користење на знаењето и вештините во ситуации на

¹ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00100-r1.en0.htm

учење или на работа. Компетенциите се однесуваат на одговорноста и самостојноста.“ (МОН, 2013)². Стекнувањето на компетенциите на секој поединец треба да му овозможи: лично исполнување и развој; развивање на граѓанска свест и социјална кохезија; можности за вработување. Со Рамката на клучните компетенции за доживотно учење се определени следните осум клучни компетенции, односно 8 референтни нивоа на кои се однесува рамката, подеднакво важни и придонесува во остварување на успешен и исполнет живот. Тие 8 референтни нивоа се следните: 1) Комуникација на мајчин јазик; 2) Комуникација на странски јазик; 3) Математички компетенции и основни компетенции во науката и технологијата; 4) Дигитални компетенции; 5) Учење како да се учи; 6) Социјални и граѓански компетенции; 7) Чувство за иницијативност и претприемништво; 8) Културна свест и изразување. Покрај наведените 8 клучни компетенции, постојат и низа на вештини (Themes) кои се важни за сите осум компетенции. Тие се: критичко мислење, креативност, иницијативност, способност за донесување одлуки, решавање проблеми, преземање ризик и правилно управување со чувства.

Компаративен преглед на политиките и практиките во однос на развојот и имплементацијата на 8те клучни компетенции наведени во Рамката на компетенции (Key Competences For Lifelong Learning – A European Reference Framework) (2007) во образовните системи во земјите на ЕУ е направен во рамките на една поопсежна студија спроведена во 2009 година од страна на CASE Network (Center for Social and Economic Research) и Генералниот Директорат за образование и култура на Европската комисија (Key Competences in Europe: Opening Doors For Lifelong Learners Across the School Curriculum and Teacher Education). Резултатите од студијата укажуваат дека од определените осум клучни компетенции, првите три се примарно когнитивни и врз нивно развивање може да се влијае преку наставата по соодветните наставни предмети, додека пак останатите се т.н. крос-курукуларни компетенции. Овие кроскурукуларни компетенции се оние кои се развиваат преку севкупниот живот и работа во училиштето. Тие не се ограничени само на еден наставен предмет, туку се развиваат преку поврзување и интеграција на повеќе наставни предмети. Стекнување на овие крос – курикуларни компетенции подразбира поседувањето на трансверзалните вештини како што се: способност за критичко мислење, самостојно донесување одлуки, преземање ризик, креативност и иновативност. Овие компетенции се основа за развивање на максималните потенцијали на личноста и формирање на активен, одговорен и свесен граѓанин.

Имајќи ја во предвид клучната улога на наставникот во развивањето на клучните компетенции кај учениците, неоспорна е потребата и самиот наставник да ги поседува овие компетенции. Одовде произлегува и важноста на поставеноста на иницијалното образование на наставниците и на компетенциите кои треба да ги поседува наставникот за да може целосно и квалитетно да ја реализира својата улога во општеството. За да може наставничката професија да одговори на современите барања, неопходно е да се воспостави континуитет помеѓу иницијалното образование на наставниците, воведување во професијата и континуиран професионален развој и усовршување. Според извештајот на ЕУ „Заеднички европски принципи за компетенциите и за квалификациите на наставникот“, квалитетното иницијално образование треба да обезбеди „наставниците да бидат способни да размислуваат за процесите на учење и на предавање преку континуирана вклученост во предметното знаење, содржината на курикулумот, педагогијата, иновацијата, истражувањето и социјалната и културната димензија на образованието.“³ Соодветно на ова, основни принципи врз кои треба да се градат политиките за подобрување на квалитетот на образованието се:

²http://mon.gov.mk/images/documents/nacionalna_ramka/Dokument_Makedonska_ramka_za_kvalifikacii_-_pojnovni_osnovi.pdf

³http://see-educoop.net/education_in/pdf/workshop/tesee/dokumenti/mak-eu-common-principles.pdf

- *Добро квалификувана професија* – мултидисциплинарно високо образование и соодветна педагошка квалификација како и можност за продолжување на студиите до највисоко ниво.

- *Професија ставена во контекст на доживотното учење*

- *Мобилна професија* – мобилност помеѓу различни нивоа на образование и кон различни професии во рамки на образовниот сектор.

- *Професија базирана на партнерства* – поттикнување на партнерства и соработка помеѓу училиштето и наставниците со локалната средина, што за наставниците претставува можност за поврзување на теоретските знаења и практичните вештини. (Заеднички европски принципи за компетенциите и за квалификациите на наставникот, стр 2-3)

Базирано на овие принципи, клучните компетенции на наставниците се однесуваат во три области, односно наставниците треба да бидат оспособени:

- *Да работат со други* – работа со ученици и колеги.

- *Да работат со знаење, технологија и информации* – собирање на информации, нивно вреднување, анализа; педагошки вештини за пренесување на информациите до учениците, примена на ИКТ.

- *Да работат со и во општеството* – подготовка на учениците за живот во општеството.

Овие принципи и области за работа се основа за определување на компетенциите на наставниците на новото време во кои се отсликува новата и променета улога на наставникот во современите услови. Овие, **нови компетенции** кои треба да ги поседува наставникот се презентирани во извештајот на Експертската група⁴ на Европската мрежа на политики за образование на наставниците (ENTEP). Истите се однесуваат на следните сегменти:

- Давање поголемо значење и придонес за *граѓанското образование* – прашања поврзани со живот во мултикултурно, инклузивно и толерантно општество, родовата еднаквост во семејството, работата и социјалниот живот, водење живот како европски граѓанин и др.

- Промовирање на потребата од развивање на *компетенции за доживотно учење* кај идните наставници.

- Развивање *нови компетенции поврзани со курикулумите* од одредени наставни предмети – развој на поинаков пристап во работата во однос на: справување и почитување на социјалната, културна и етничка разноликост на учениците, создавање на поволна средина за учење, соработка со колегите, родителите, локалната и општествената средина и др

- Промени кои се поврзани со *наставничката професија*, а се однесуваат на превземање поголема одговорност за својот професионален развој, вложување во себе и развивање на способностите за истражувачка работа. (What is a „European teacher?“ ,стр 2-3)

Компетенциите со кои треба да ги стекнат студентите кои изучуваат педагошки науки (Education Sciences) и студентите од наставничките факултети (Teacher education), во текот на нивното иницијално образование, се презентирани во документот **Референтни точки за обликување и спроведување образовни програми кои водат до знаење (Reference Points for the Design and Delivery of Degree Programmes in Education⁵)**, изготвен во рамките на резултат на Тунинг проектот (Tuning project) поддржан од Европската комисија реализиран цел усогласување во имплементацијата на Болоњскиот процес. Согласно информациите презентирани во дадениот документ, компетенциите се поделени во две групи: генерички и предметно-специфични компетенции.

- **Генерички компетенции** – треба да им овозможат на наставниците да можат успешно да работат со знаење, технологија и информации, со други луѓе, односно

⁴ <http://www.pef.uni-lj.si/bologna/dokumenti/posvet-schratz.pdf>

⁵ http://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/Publications/Education_brochure.pdf

ученици и колеги и работа со и во општеството. Овде спаѓаат: инструментални компетенции (когнитивни способности, методолошки, технички и јазични вештини), интерперсонални (вештини за соработка и социјална интеракција) и системски компетенции (комбинација на знаење и разбирање на ситемите, како резултат на претходно стекнатите инструментални и интерперсонални компетенции).

▪ **Предметно-специфични компетенции** – компетенции кои студентите треба да ги стекнат за време на иницијалното образование, но и да продолжат да ги развиваат во понатамошниот професионален развој.

Уште еден значаен проект во кој се одредени клучните компетенции на наставниците е проектот „Програми за образование на наставниците во ЕУ“⁶ од страна на Финскиот институт за истражувања во областа на образованието (FIER), реализиран во 2008-2009 година, во 27 Европски земји. Во рамките на истиот, одредени се осум групи на компетенции: компетенции од соодветниот предмет педагошки компетенции, поврзување теорија со пракса, соработка, осигурување квалитет, мобилност, лидерство и доживотно учење. Од аспект на застапеност на компетенциите во програмите за образование на наставници, во голема мера се земаат во предвид компетенции од соодветниот предмет (95.2%), педагошки компетенции и поврзување теорија со пракса (90.3%), како и соработка и доживотно учење, а помалку компетенциите кои се однесуваат на мобилност (52.4%) и лидерство (45.2%). Од сите компетенции, како најважни се издвојуваат компетенции од соодветниот предмет (87.1%), педагошките компетенции (58.1%) и поврзување на теоријата со пракса (45.2%). Педагошките компетенции се сметаат за поважни во основното отколку во средното образование. Препораката од спроведеното истражување се однесува потребата од воспоставување на соодветен сооднос помеѓу педагошките и компетенциите од соодветниот предмет, како и поголемо внимание на компетенциите за соработка.

Основни професионални компетенции на наставниците во Република Македонија

Националната програма за развој на образованието во Р.Македонија 2005-2015 година во фокусот ги става наставниците како носители на воспитно – образовниот процес и нивното иницијално образование, посочувајќи ја неминовната потреба од трансформација на системот за иницијална обука и професионално усовршување на училишните кадри, како и основните професионални компетенции кои треба да ги поседува еден наставник. Во таа смисла се очекува квалитетот на работата сè помалку да претставува еманација на нивната сертификатна квалификација, а сè повеќе да биде продукт на нивната вистинска оспособеност.“ (Национална програма, стр 321).

Основните професионални компетенции кои треба да ги поседува еден наставник се одредени во Правилникот за основни професионални компетенции на наставниците во основните и средните училишта (2015) одредени врз основа на член 18 став (2) од Законот за наставници во основните и средните училишта (Службен весник, бр. 10/5). Правилникот ги опфаќа професионалните вредности, знаења и разбирања, професионалните способности и вештини дефинирани во следниве 6 подрачја: 1) знаење за наставниот предмет и В – О систем; 2). Поучување и учење; 3) Создавање на стимулативна средина за учење; 4) Социјална и образовна инклузија; 5) Комуникација и соработка со семејството и заедницата; 6) Професионален развој и професионална соработка.

Основните професионални компетенции на наставниците од аспект на физичкото образование

---

⁶ Teacher Education curricula in the EU, final report, University of Jyväskylä, Finnish Institute for Educational Research, 2009

Модерното физичко образование треба да биде поставен и разгледувани во поширок – холистички аспект. Истото треба да биде „флексибилно“ комбинирајќи ги најдобрите практики од минатото со најдобрите практики и иницијативи на сегашност, треба да ги подготви учениците за активен и здрав начин на живот во услови на динамични промени на социјалните и културолошките услови (Hartman, 2011). Преку различните форми на образование, треба да креираме личности кои „научиле како да учат“, „како да се прилагодат на постојаните промени“, „дека самото знаење не ја осигурува иднината, туку единствено континуираното трагање по нови знаења и надоградување на старите ја обезбедува нашата иднина“ (Rogers, 1983: 120, наведува Hartman, 2011). Физичкото образование значи да се развијат вредности и позитивни карактеристики кај оние кои учат (Claxton, 2002). Односно да се развие комплетна личност со усвоени бројни вештини и способности, стратегии, но и развиени ставови, вредности, позитивна слика за себе и соодветни релации со околината. Ова подразбира вниманието да биде насочено кон развој на универзални вештини наспроти детализирани сознанија во одреден мал сегмент, како и да се развијат соодветни позитивни ставови кои ќе овозможат да се формираат тие вештини и навики во тек на целиот животен век (Hartman, 2011).

Во насока на ова потребен е компетентен наставник кој и самиот ќе биде комплетна и сестрана развиена личност, соодветно едуцирана, отворена кон нови сознанија, промени и подготвеност со знаење и континуирана едукација да се адаптира на тие промени, активна и реализирана во сите сегменти од животот. Потребен е наставник кој ќе има низа на генерички и специфични компетенции и стратегии со кои ќе го оптимализира холистичкиот развој (вклучувајќи го физичкиот, личниот и социјалниот развој), ќе користи различни начини и стратегии преку кои ќе ги насочи учениците кон интернализирање на потребата и неопходноста од континуирана и редовна физичка активност, како и можноста за избор како и каде истата може да ја реализираат во рамките на нивните секојдневни активности и опкружување (Hartman, 2011). Наставникот по физичко образование, а во таа смисла и одделенскиот наставник кој ја реализира наставата по ФЗО, треба да се фокусира на севкупниот холистички развој и сите негови сегменти (моторички, когнитивен, морален, социјален и интелектуален), како и на формите и начините на однесување (ставови и навики). Од аспект на наставниот процес ова значи можност за избор на различни наставни содржини, но и знаење како и кои да се одберат, употреба на различни извори и средства во наставата, различни активности и наставни пристапи кои ќе одговорат на личните карактеристики, но и можности на секое дете и ќе донесат поголема ефикасност.

Разгледувани од аспект на дефинираните основните професионални компетенции на наставниците, дел од овие наведени компетенции се веќе нотирани во рамките на првите две подрачја – знаење за наставниот предмет и за воспитно – образованиот систем и поучување и учење. Ова подразбира поседување на знаења од наставниот предмет, разбирање на неговата структура, интеграциско – корелациски врски со другите наставни предмети, изнаоѓање на најсоодветни начини и форми за реализација на наставата на начин интересен и привлечен за децата. Подрачјето учење и поучување се однесува на знаења за планирање и подготовка на наставата, реализација на наставата, оценувањето на учениците и познавање на нивните карактеристики. Сите овие компетенции наставниците ги стекнуваат во тек на иницијалното образование на наставничките факултети по предметот Физичко и здравствено образование со методика. Овој предмет се реализира на Факултетот за образовни науки и на останатите Педагошки факултети кои образуваат идни наставници, а недостасува на Институтот за Педагогија, чии кадри се подеднакво вклучени во воспитно – образовниот процес. Сознанијата за различните форми и содржини на физичкото образование, различните методи и организациски форми кои може да се применат во наставата, приемната на стандардни и нестандартни средства во наставата, сознанијата за развојните карактеристики во секоја возраст, планирањето на наставата, оценувањето, формите на следењето и вреднување на

индивидуалниот напредок на секое дете, се само дел од содржините по овој предмет. Стручноста која се стекнува во тек на иницијалното образование како основна компонента на добриот наставник, потребно да се надградува и менува во согласност со концепцијата за доживотно учење. Како дел од компетенциите кои треба да ги поседуваат наставниците а кои се дополнување на знаењата стекнати во тек на елементарното образование подразбираат дополнување на предметните експертизи со педагошки способности вклучувајќи мотивација за учење, креативност, соработка, разбирање на социјалниот контекст на образованието; разбирање на педагошкиот потенцијал на технологијата како и интегрирање на принципите за доживотно учење во наставата и учењето.

Во рамките на предметот Физичко и здравствено образование со методика, идните наставници се стекнуваат со сознанија како салата, надворешната средина, училницата, спортските терени кои ги имаат на располагање да ги направат соодветна, безбедна, но и стимулативна средина соодветна за развој на децата и остарување на целите на наставата по ФЗО. Посетата на бројни обуки, семинари и работилници за јакнење на мултикултурализмот, толеранцијата, еднаквоста и рамноправноста се едни од формите низ кои наставникот стекнува компетенции за справување со бројни ситуации на дискриминација и агресија; промоција на еднакви можности за сите луѓе и активно преземање чекори за елиминација на дискриминацијата.

Подрачјето на социјална и образовна инклузија подразбира компетенции за усвојување и примена на различни концепти и модели за инклузија преку физичко образование, поттик и мотивација на децата кои имаат одреден хендикеп да се активираат и постигнуваат согласно своите можности, работа со деца со посебни потреби и хендикеп и нивна социјализација и интеграција преку посебни организирани форми на физичка активност, но и нивно вклучување во соодветни спортски натпревари. Изнаоѓање на различни форми и начини за користење на предностите на физичката активност за инклузија на лицата со посебни потреби, како и стимул за нивно афирмирање, личен развој; отчетност за придонесот кон образованието на детето и преземање професионална одговорност за развојот на личноста, талентот и менталните, духовните и физичките атрибути на секоја млада личност

Соработката со семејствата и локалната заедница е едно од значајните прашања за наставата по ФЗО имајќи ги предвид предностите од нивно вклучување. Во таа насока потребно е развој на компетентност, организациски и комуникациски вештини, инвентивност и креативност кои ќе овозможат изнаоѓање на различни форми и начини за заедничко делување и ефикасна комуникација за успешна реализација на замисленото.

Последното подрачје се однесува на професионални компетенции поврзани со професионалниот развој и професионалната соработка, односно разбирање на комплексноста на наставничката професија, одговорностите кои произлегуваат од неа, потребите од континуирана едукација, доживотно учење, интегрирање на принципите за доживотно учење во наставата и учењето; способност за постигнување на меѓународни (европски) стандарди во држењето на наставата; континуирано надоградување на знаењата и усовршување преку посета на симпозиуми, семинари, конференции, обуки; способност за примена на истражувања со цел обезбедување информации кои би го воделе изборот, промените и приоритетите во промовирање на образовните практики и напредокот; следење и примена на резултатите од нови научни истражувања, соработка со релевантни научни институции; компетенции за познавање на кодексот на однесување и комуникација со колеги, различни форми на соработка, развој на интелектуална независност и докажан критички ангажман и сл.

Дел од овие компетенции се стекнуваат како резултат на стекнатите знаења во тек на иницијалното образование, интегрирање на сознанијата од различни наставни предмети, надополнети со лично искуство, користење на искуствата од останатите колеги, примена на позитивни и потврдени практики. Дел се стекнуваат во

тек на работното искуство преку самокритичност, континуирана работа на сопствениот личен, професионален и научен развој.

Заклучок

Промените во сите сегменти на општественото живеење во изминатите неколку години, неминовно условуваат промени во сегментот на образованието, оттука и во иницијалното образование на наставниците и нивните професионални компетенции. Денешното современо општество е општество базирано на знаења. Оттука неопходно е континуирано инвестирање во знаењето, стекнување на нови знаења, вештини и способности, односно од стекнување на нови компетенции потребни за новото време. Со ова концептот на доживотното учење како концепт на стекнување на знаења, навики, вештини и способности по завршувањето на иницијалното образование и како форма на адаптација на промените преку континуирано образование, дообразование и самообразование се императив на современото општество. Ова неминовно се однесува и на сегментот на физичкото образование, односно компетенциите на наставникот по физичко образование. Компетенциите во суштина означуваат „што можам“. Денес се среќаваме со огромен број на листи на компетенции, но колку во суштина имаме компетентност? Она што е корисно често е спротивно од она што е вредно. Оттука, гледано од сегментот на физичкото образование, акцентот во креирањето на компетентен наставник можеби треба да се насочи кон формирање на позитивен став и позитивен и активен однос кон активниот и здрав начин на живот. Промената во ставот и однесувањето ќе го насочат процесот на стекнување на соодветни знаења вештини и навики и оттука развој на соодветна компетентност. Овие компетенции, адаптивни на секое време и промена, надополнети со висок квалитет на наставна работа, педагошка смисла и такт, дефинирани со позитивни рефлексивни искуства и практики водат кон трајни вредности и можност за прилагодување во светот на динамични процеси и промени.

Користена литература

1. Claxton, G. (2002). *Building Learning Power*. Bristol, TLO Ltd.
2. European Commission. (2007). *Improving the Quality of Teacher Education*. http://ec.europa.eu/education/com392_en.pdf (Retrieved 28 April 2009).
3. Hardman, K. Hoffman, T. (1999). The meaning of Competency. *Journal of European Industrial Training* 23 (6/7) pp. 275 – 285.
4. Hartman, K. Physical education, movement and physical literacy in the 21 centry:pupils` competences, attitude and behaviours, In Proceeding book from 6 th European FIEP Congress, Physical education in the 21st centry-pupils competences (2011).
5. Националната програма за развој на образованието во Р Македонија 2005-2015)http://www.mon.gov.mk/images/banners/web_banners/Nacionalna%20strategija%20za%20obrazovaniето%202005-2015.pdf
6. Правилник за основните професионални компетенции на наставниците во основните и средните училишта по подрачја <http://bro.gov.mk/docs/pravilnici/Pravilnik%20za%20osnovnite%20profesionalni%20kompetencii%20na%20nastavnicite.pdf>
7. Teacher Education curricula in the EU (2009). Final report, University of Jyväskylä, Finnish Institute for Educational Research.
8. Закон за наставници во основните и средните училишта, Службен весник на Република Македонија, бр. 10/15 http://www.mon.gov.mk/images/documents/zakoni/Zakon_za_nastavnici_vo_osnovni_i_sredni_uchilishta.pdf

Електронски извори

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00100-r1.en0.htm

http://mon.gov.mk/images/documents/nacionalna_ramka/Dokument_Makedonska_ramka_za_kvalifikacii_-_pojdovni_osnovi.pdf
http://see-educoop.net/education_in/pdf/workshop/tesee/dokumenti/mak-eu-common-principles.pdf
<http://www.pef.uni-lj.si/bologna/dokumenti/posvet-schratz.pdf>
http://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/Publications/Education_brochure.pdf